

Eguraldiaren iragarpena aztergai

Gertaerak

Azken uda-sasoian ez dira gutxi izan eguraldiari edo, bereziki, muturreko baldintza klimatikoari buruz jaso ditugun berriak. Eguraldiaren gorabeherei lotutako hamaika notizi izan baitira, irratsaio, albistegi edota egunkarietako lehen orrialdetan; besteak beste: temperaturen gorakadak, lehortea, kolpeko ekaitzak eta euri jakak edota ez-ohiko gertakari atmosferikoak. Bai, gero eta ugariagoak zaizkigu, baita Euskal Herrian ere.

Gertaerek erakusten digutena

Aldaketa klimatikoak ekarritako temperaturen gorakadak, lehortea edota gertakari atmosferikoak natura azken mendean jasaten ari den ustiaketa eta kolonizazioaren ebidentziak dira. Eguraldiaren aldaketak mendebaldeko bizimoduaren aztarna eta kapitalismoaren kostuen erretratua bere gordintasunean irudikatzen du. Hau da, eguraldiaren gorabeherak ez dira anekdota hutsa.

Kolapsoaren testuinguruan: katastrofismoa vs begirada kritikoa.

Argi dago, jada ezin dugu beste aldera begiratu; dagoeneko ukaezina den arazoa aurrez aurre daukagu. Eta bat-batean, urteetan zehar gutxi batzuen salaketa nekaezina izan dena, egun ezinbestean heldu beharreko problematika bihurtu da agenda mediatikoan, baita haratago ere. Berriro ere, klimak erosoan bizi garenoi eragin digunean soilik bilakatu da egiazko buruhauste partekatu eta larria.

Halere, jakina den gisan, azken boladan modu areagotuan pairatzen ari garen gertakari hauek, naturak jasaten dituen ustiaketa eta kolonizazioaren ebidentziak dira. Beste hitz batzuetan esanda, mendebaldeko bizimoduaren aztarnaren ispilu dira; kapitalismoaren kostuen erretratu gordina, nahiz eta kapitalismoak eragindako kostuen erretratu hau batzuek kontsumo ereduarekin lotura eginez erantzun faltsuetan ezkututzen duten. Egoera honen aurrean, oraindik egiteke dagoen bidea luzea. Egiazki, komunikabide nagusiek gaia modu murriztu eta partzialean lantzen baitute.

Hasteko, gaur gaurkoz, krisi klimatikoa sentsazionalismotik eta alarmismotik jorratzen da; eta esan gabe doa, maiz, alarmak eragin dezakeena: beldurra eta blokeoa. Ondorioz, ikarak egoeraren kudeaketa eta irtenbide desegokiak hartzera bideratu gaitzake; Hau da, krisi ekologikoaren oinarrian dauden erroei erreparatu beharrean, errua zaurgarriagoak diren beste batzuei leporatzea, pribilegioaren eta gorrotoaren politika abiaraziz. Ekofaxismoa dugu adibide gisa, edota migrazio-klimatikoaren aurrean agertzen diren eskuin muturreko erantzunak¹.

Horri lotuta, ikarak eta izuak, begirada kritikoa eragozten dute. Hala nola, hizpide dugun gaian, azaleko irtenbideak mahaigaineratzen dira, hurrengo ataletan ikusiko dugun moduan, kapitalismoaren izateari heldu gabe. Kontrara, auzia indibidualizatu eta moralizatu egiten da, aldaketa klimatikoaren pisua herritarren bizkar gainean jarritz. Funtsean, erantzukizun politikoak estali eta egoerari aurre egiteko ahalduzko prozesua desbideratzen da askotan, eta horrela, maiz, irtenbide ekososial errealek planteatzeko abagunea antzutu egiten da.

Ekologistek eta lurraren zein bizitzako hainbat arloetako zaintzan diharduten hainbat eragileek aspalditik daramate bizitza eta lurraldeen sostengarritasunari begira, trantsizio ekologiko eta soziala bultzatzeko betaurreko espezifikoak jantzi behar ditugula aldarrikatzen; alta, epe luzeko lente estrategikoak geureganatu behar ditugu, betiere, urgentziaz esku hartzeko beharra alboratu gabe.

Izan ere, arestian aipatu bezala, Euskal Herriko egoera ez da batere xamurra. Besteak beste, 2022. urtea, orain arteko beroena eta lehorrena izan da². Gainera, Araba hegoaldean izan ezik, joan den mendearen erdialdetik izan den irailik beroena izan da 2023koa. Aurten ere, EAEko 40 estaziok baino gehiagok hautsi zuten urriko tenperatura maximoaren marka³. Era berean, prezipitazio-intentsitatearen errekor ugari ere gairatu dira⁴. Eta albisteen zerrenda amaigabea da, kazkabarra, haizeteak, eta beste zenbait gertakarien datuei erreparatzen badiogu.

Baina eguraldiaren datuak ez dira errealitate ekologikoaren elementu isolatuak. Esate baterako, biodibertsitatearen aberastasun maila %69 jaitsi da espezieen populazioan 1970az geroztik (Planeta Bizia Txostena, 2022⁵); Eusko Jaurlaritzako datuen arabera, EAEn ere, habitaten egoera globalari begiratzuz gero, soilik %17a dago aldeko egoeran (Ihobe, 2022⁶). Baina funtsezkoa da datu horien irakurketan aintzat hartzea biodibertsitateak gure egunerokotasunarekin zein beste aldagai ekologikoekin duen elkar eragina, adibidez: biodibertsitateak eta naturak bere osotasunean eragin zuzena du klima-adaketara moldatzeko,

-
1. Gaiari loturiko artikulua: https://www.berria.eus/bizigiro/analisisa-bizigiro/migrazio-klimatikoak_1333336_102.html
 2. https://www.berria.eus/euskal-herria/inoizko-urterik-beroena-izan-da-2022a_1328112_102.html
 3. <https://www.eitb.eus/eu/albisteak/gizartea/oso/9322629/eaeko-40-estaziok-baino-gehiagok-hautsi-zuten-astelehenean-urriko-tenperatura-maximoaren-marka/>
 4. <https://www.euskadi.eus/eusko-jaurlaritzak/-/albisteak/2023/euskalmeten-arabera-iraila-erabat-beroa-izan-d/>
 5. Planeta Bizia Txostena, 2022: https://www.pr.awsassets.panda.org/downloads/descarga_informe_planeta_vivo_2022_1_1_1.pdf
 6. Euskadiko Ingurumen Profila, 2022: <https://www.ihobe.eus/argitalpenak/2022ko-euskadiko-ingurumen-profila-biodibertsitatea>

tenperaturak erregulatzeke edota hondamendi naturalen eraginak arintzeko; halaber, Barne Produktu Gordina bezalako adierazle ekonomikoen erdia baino gehiago naturaren eta naturak ematen dizkigun zerbitzuen arabera da, eta ekonomiako sektore garrantzitsuak naturarekiko mendekotasun zuzena dute, besteak beste, eraikuntza, energia, nekazaritza eta elikagaien eta edarien ekoizpenak. Zentzu horretan, egun Euskal Herrian jaten dugunaren eta kontsumitzen dugun energiaren eta elikagaien %10 baino gutxiago da bertan sortua, gure aztarna ekologikoa ez ezik gure aztarna kolonialaren isla ere bada.

Horrekin lotuta, aipagarria da egun EAEko nekazaritzarako lur erabilgarrien %4,6 soilik bideratzen dela ekoizpen eredu ekologikora. Deigarriak izan da azken hilabeteetan hainbat presio sozial eta zalantza juridikoz inguratuta, trantsizio berdearen izenean plazaratu diren eta Euskal Herrian landu nahi diren megazentral energetikoei eta abeltzaintzako makroetxaldean proiektuak,... hauek ez dute ekoizpen eta kontsumo ereduaren eraldaketa lehen lerroan jarri inongo momentuan. Beraz, barra-barra ditugu ebidentzia zientifiko eta sozialak baieztatzen digutenak biodibertsitatearen galera zuzenki dagoela harremanean ekoizpen eredu produktibistarekin, kontsumo energetikorekiko dugun menpekotasunarekin, lur emankorren galerarekin edota gure osasun propioarekin.

Labur esanda, kolapso ekologiko baten aurrean gaude. Azken hamarkadetan, lurraren ustiapenak muga ekologikoaren oinarriak gainditu ditu eta, beraz, egungo egoera kritikoki irakurtzeko, askotariko eragin ekologikoak zein gizakiak eragindakoak kontuan hartzea ezinbestekoa da. Hala, eguraldiaren inguruan hitz egiteko orduan, deforestazioa, bioaniztasunaren suntsiketa, ekoizpen kate global kutsakorren normalizazioa, agroindustriaren hazkundera, itsasoaren azidifikazioa, neurrigabeko erregai fosilen edota plastikoaren erabilera kontuan hartu beharreko faktoreak dira.

Horrek guztiak ondorio klimatiko eta ekologiko lazarriak ditu. Baina, aldi berean, ekosisteman ezarritako baldintzetatik haraindi, aztarna politiko eta sozialak kontuan hartu behar dira. Adibidez: biodibertsitatea eta ekosistemen funtzionamendu ona babestea eta berreskuratzea funtsezkoa da gaixotasunak agertu eta zabaltzea prebenitzeko; biodibertsitatearen galera zuzenki dago harremanduta elikagaien ekoizpen ereduarekin eta elikagai osasuntsuen eskuragarritasunarekin; hainbat lurraldetan eragindako kalte ekologikoek migrazio-mugimenduak sortzen ditu, populazioan iparralde eta hegoalde globalaren arteko arrakala areagotuz edota oldarraldi erreakzionarioak indartuz.

Izan ere, ez dezagun gure burua engaina, kolapso ekologikoa ezin da osotasunean ulertu ez bada zaintza eta krisi sozialik gabe, eta honek, espezifikoki, emakumeen gaineko eta zaurgarriagoak diren herritarrengan du eragin handiagoa; jatorri, klase eta genero ardatzen eraginpean. Pertsona aberatsenen %10ak munduko CO2-emisioen %48 inguru eragiten

dute, eta % 1eko eliteak emisio guztien % 17a⁷. Bereziki, ipar globala elikatzeko ekonomiak megaproiektuen gaineko gatazka ekosozialak areagotzen ditu, eta honek herri indigena eta nekazal-komunitateetan duten eraginak milaka pertsona erailtzen edota kaltetzen ditu⁸ egunero, emakumeen gaineko indarkeria eta bortxaketen kopurua areagotuz eta euren zaintza rola muturrera eramanez.

Pobrezia energetikoari begiratuz gero, adibidez, oinarrizko zerbitzuen prekarietateak eragin handiagoa du sendaketa-jardueretan eta etxeko zein zaintza lanei lotuago bizi direnen emakumeengan; zehazki, dagoeneko 2020an, EAEn (Ihobe, 2020)⁹, etxeen %8,5ek adierazi zuten energia-gastua diru-sarreraren ehuneko handia zela; %6,5ak esan zuten ezin ziotela aurre egin gastuari, eta %5,2k atzerapenak zituen fakturen ordainketan. Gainera, etxeen %7,6ak zailtasunak zituen tenperatura egokia mantentzeko; egoera horiek larriagotu egiten ziren guraso bakarreko familietan edo emakume bat buru zuten familietan. Geroztik, energia zein beste hainbat oinarrizko beharren prezioen garestitzeak egoera hau okertu du. Klima larrialdian patroizko sozialek zer nolako eragina duten ere aztertu da; rol maskulinoaren ondoriozko behar eta jarrerekin lotutako portaera batzuen kasua hartu dezakegu adibidez: norberaren ibilgailua erabiltzea, haragia jatea, hondakinak sortzea, irtenbide teknologikoak bilatzea gizartearen kaltetan, etab., klimarentzat kaltegarriagoak dira eta, beraz, eragin handiagoa dute klimaren aztarnan. Jarreraz harago, klima aldaketaren ondorioekiko pertzepzio mailan ere desberdintasunak daude gizonezko eta emakumezkoen artean¹⁰: gaixotasunen ugaritzea, luiziak edota ur eta elikagaien gabezia gertatzearen arriskuaren probabilitate altua izatearen pertzepzio handiagoa dute emakumeak gizonezkoak baino. Eta hau zergatik gertatzen da? Hemen, funtsezkoa da irakurketa esentzialistak ez egitea edota emakumeen jarrera iraunkorrak txalotzearen titularretan ez jaustea. Emakumeak zein kolektibo zaurgarrienak sistema patriarkalaren eta kapitalistaren eragin handienak bizitzen dituzten heinean, horiek seinalatzeko eta salatzeke lehen lerroko adituak dira.

Krisian dagoena ez da planeta bera, gure espeziearen biziraupena baizik. Erregai fosilen gainbehera, Berotegi Eftukoko Gasa, erauzketa-industria eta horien ustiapen-metodoa, agroindustria, azpiegituren gehiegikeria edota bioaniztasunaren desagertzea, besteak beste, naturaren suntsipenaren prozesu iraunkorren faktoreak dira. Eta baita naturaren esplotazioaren deslokalizazio kolonialista ere: zaintza kate globalak, atzeritar legea, elikadura sintetikoa, pobrezi energetikoa, indibidualismoa eta askatasunaren kontzepzio modernoa, besteak beste.

7. Datuak: <https://www.bbva.com/es/sostenibilidad/por-que-el-cambio-climatico-aumenta-la-desigualdad-entre-hombres-y-mujeres/>

8. Ingurumen Justiziaren Munduko Atlas: <https://ejatlas.org/>

9. Klima aldaketa Euskadin genero ikuspegitik txostena: <https://www.ihobe.eus/argitalpenak/klima-aldaketa-euskadin-generoaren-ikuspegitik>

10. 9. oharreko erreferentzia berdina.

Batzuk interes patriarkal eta pribatuen alde egiten duten erantzun faltsuetan gotortzen diren bitartean, eta kolapsoaren diskurtsoetan itsutu baino, borroka ekosozial feministaren aldeko hautua egin nahi dugu gaur, justizia klimatikoa eta justizia sozialaren irakurketa kritiko eta askatzailearen eskutik.

Gizakia vs Lurra

Honi guztiari heltzeko, gakoa gizakiok eta sistemak naturarekin ezarri dugun erlazioaren parametroen funtsari ekitea da. Oinarri hori batetik, kapitalismoaren esentzia eta logika produktibistari eta merkantilistari lotuta dago; eta bestetik, mendebaldeko paradigmatik eratutako antropozentrismoaren eta androzentrismoaren kosmobisioari uztartuta.

Jakina denez, kapitalaren muina eta xedea interes ekonomikoen metaketa da eta horren ondorioz, merkatua bere epizentroan, erdigunean, kokatzen du, merkatu-logika kapitalistaren taupadak, erritmoak eta zikloak bere interesetara moldatuz eta norabidetuz. Beraz, horrek bizitzaren dimentsio guztien eta bere inguruan sortutako harreman guztien merkantilizazioa ekarri du.

Ondorioz, naturarekiko eta ingurarekiko ezarritako begirada erabat produktibista eta merkantilista da. Eta alde horretatik, kapitalismoarentzat lurra merkantzia hutsa da: aberastasuna metatzeko “ekoizten” duen baliabidea, eta kontsumorako “ondasunik” garrantzitsuena. Azken finean, naturaren ustiaketa izan da eta da kapitalaren irabaziak eskuratzeko prozesuaren iturririk nagusietariko bat. Eta neoliberalismoaren eskutik prozesu honen dinamika azkartu eta sakondu da, naturaren esplotazioa azken muturreraino eramanez, sortutako ondorioak “zeharkako-kalte” gisa normalizatuz eta ez bereganatuz, bere existentzia agortze mailaraino eramanaz. Kapitalismoaren esentziak eta garapenak kolapso ekologiko honen estadiora ekarri gaituzte.

Baina, ezin da krisi ekologikoa osotasunean ulertu krisi sozialarekin eta gizakien esplotazio eta menderakuntzarik gabe. Kolapsoa menderatzaile eta mendekoen zapalkuntza logikan eraiki da, kapitalista izateaz gain beste hainbat ardatz zeharkatzen ditu: kolonialista, arrazista, hirizentrikoa, espezista, kapazitista, militarista edota elebakarra, beste batzuen artean.

Horrenbestez, kolapso ekosozialaren jatorria estrukturala da eta alde horretatik, trantsizio ekologikorako ezinbestean egiturazko muinari heldu behar dio. Baina zein dira eguraldi iragarpenarekin batera agenda mediatiko eta politikotik proposatzen diren irtenbideak?

Irtenbide faltsuen lainoak

Azken aldian merkatuak diskurtso ekologikoetara hurbiltzeko izan duen saiakeraren lekuko izan gara; hots, errealtate gordin baten aurrean, gizartearen eskari ekologistak areagotu diren heinean, bere burua zurrizteko ahalegina egin dute sistema kapitalista sostengatzen duten egiturek. Horri, green-whasinga deitu zaio maiz, kontzeptuak berak, ekologismoaren izenean egiten diren politika faltsuak salatzen ditu. Zuriketa eta ilusio zein irtenbide faltsuak ezkerreko gisa agertzen zaizkigun ahotan ere entzuten ditugu, kapitalismo neoliberalaren testigua hartuta.

Esaterako, azken aldian, asko hitz egin da energia trantsizioa bultzatzeko enpresei bideratzen zaizkien diru-laguntzen inguruan. Eta nahiko gai kontraesankorraren aurrean aurkitzen gara. Europar Batasuna (EB) bezalako egiturek ekologismoa ardatz estrategiko bezala hartu izanak, Europako Itun Berdea¹¹, eta Biodibertsitatea¹² eta Baserritik Mahaira¹³ estrategien paper-bustiekin, aspalditik mugimendu ekologistak egindako borrokaren emaitza gisa har genezaken. Baina, jakin badakigu, erakunde liberal batek, ez duela horrelako ildorik jorratzen bueltan etekinik eskuratuko ez badu; eta kasu honetan, etekin hori, aldarri herritar baten kapitalizazioa besterik ez da. Mundu mailan klima-aldaketa aurrean dagoen eraldaketa ekimen gabeziaren testuinguruan, EBk nazioarte mailan klima-aldaketa borrokan posizio handiena duenaren itxura eman dezake. Baina, itxurazko posizio bat besterik ez da. Izan ere, harreman kolonial batekin batera egituratzen ditu EBk bere estrategiak, hirugarren herrialdeetatik baliabide energetikoak eta materialak erauztearen ondorioz. Sortzen den energia berriztagarrien merkatua oligopolioen menderakuntzan eta energia pobrezian sakontzen du. EBko Nekazaritza Politika Bateratuak¹⁴ ere, berriki beste 7 urtetarako onartua izan denak, tokiko-nekazaritza iraunkorra suntsitzen du, energia-dentsitate handiko, kapital handiko eta oso kutsatzaile den nekazaritza-industria sustatuz, eta biodibertsitatea eta klima-aldaketa galtzearen bultzatzaile nagusietako bat bihurtuz. EBk ez du onartu nahi justizia klimatikoa, eta ez du bere ardura historikoen ardura hartu nahi.

Beraz, eguraldiaren iragarpenaren aztergai honetan, zuriketa berdearen atzean dagoena gehiago aztertzea merezi du, lainoek zer ezkutatzean duten ikusarazteko. “Inbertsio publikoek nola oztopatzen duten trantsizio ekofeminista”¹⁵ egindako ikerketan, Espainiako Gobernuak NextGenerationEU funts europarrekin finantzatuta abiatu dituen Ekonomia Suspertzeko eta Eraldatzeko hamaika Proiektu Estrategikoetatik bost aztertu dituzte ikuspegi ekofeministatik: osasuna, energia, nekazaritzako elikagaiak, ura eta zaintza.

11. Europako Itun Berdea: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_es

12. Luces y Sombras de la nueva Estrategia Europea de la Biodiversidad 2030: <https://www.ecologistasenaccion.org/158214/informe-luces-y-sombras-de-la-nueva-estrategia-europea-de-biodiversidad-2030/>

13. Estrategia de la Granja a la Mesa: <https://www.ecologistasenaccion.org/215481/estrategia-de-la-granja-a-la-mesa-para-un-sistema-alimentario-justo-saludable-y-respetuoso-con-el-medio-ambiente/>

14. Nekazaritza Politika Bateratuaren inguruko azalpenak irakurtzeko analisiak: <https://reasna.org/eu/nekazaritza-politika-bateratua-jende-gehienari-ezezaguna-zaion-politika/> eta <https://etxaldeko-emakumeak.elikaherria.eus/wp-content/uploads/2021/05/NPB-BARNE-TAILERRA-EE.pdf>

15. XXX, OMAL, ODG eta ESF-en eskutik analisi zehatza: Susperraldi eta eraldaketa ekonomikorako bost proiektu estrategikoren analisisa. Inbertsio publikoak nola ahultzen duen trantsizio ekofeminista

Azkerketarekin abiapuntuko hipotesia berresten da: bideratzen diren finantzaketa publikoaren kantitate izugarriak gizartearen eta ingurumenaren beharrei erantzuten ez dien proposamen teknokapitalista asetzeraz doaz; hau da, kapitalismoaren ezaugarritze bati segida ematera, betikoen mesedetan. Eurentzat osasuna, zaintza, elikadura, ura eta energia ez dira ongizatearen eremuak, irabazi handiagoa lortzeko eskalatu beharreko sektoreak baizik. Enfasia jartzen da, adibidez, produkzio-prozesuetan, hala nola (edozein) energia sorkuntzaren gainean osagaiak fabrikatzean edo osasunerako irtenbide digitalak eta (bio)teknologikoak sustatzean.

Datu zehatz batzuk mahaigaineratuz: nekazaritza sistemaren digitalizaziora bideratzen da ia laguntzen %50 “nekazaritzako elikagaiak” deitu dioten planean; eta plan horretan ez da behin ere aipatzen agroekologia edo nekazaritza ekologikoa, ezta ere zirkuitu laburrak edota tokiko lehen sektorerako errelebo arazoari irtenbidea emateko estrategiarik. Berdin gertatzen da Energiari lotutako planean: hidrogeno berdeak darama plan publikoaren laguntzen %22a, horiei lotutako azpiegituren eraikuntza eta energia kontsumoaren neurrigabearekin; eta esan gabe doa, laguntza publikoak ezinbestekoak liratekeen aliantza publiko-pribatuen egiturak sortzeak eta exekuzioak lehentasuna dutela autokontsumoa eta tokiko komunitate energetikoen aldean.

Ikerteta horretan aipatzen den moduan, deigarria da greenwashing-a egiteko beharra ere ez izatea, berriki COP28ko goi bilera klimatikoan ikusi dugun antzera. Dubaiko amaierako testuan energia fosilen mendeko sistema kapitalistaren bideetan sakontzen da eta egitura patriarkal, kolonial eta ustiatzaileei errotik aurre egingo dien egitasmoak mahai gainean jarri gabe pasa da, ezinezkoa eginez justizia klimatikoa eta justizia soziala lortzea¹⁶.

Materiaren eta energiaren erabileran ezinbestekoa den deshazkunderantz urrats planifikatuak egin beharrean, apustua egiten da balio-kate globalen hazkundearen alde, eta hori soilik posible izango da akaparamendu global handiagoarekin eta menderakuntza logika zapaltzailearekin jarraituz. “Kapitalismo berde-militar eta digitalaren”¹⁷ logikak aurrera jarraitzen du.

Egunerokotasunean lainoetan galduta eta kontraesanez beteta gabiltzan honetan, hausnartu behar da zein bizitza eta gizarte eredu erdietsi nahi dugun; hala, jendarte ekologikoagoa, berdinzaleagoa, burujabeagoa eta lurraren eta bertako izakien zaintza bermatuko duen gizarte baterako urrats integralak eman beharko ditugu. Urrats integralak aipatzerakoan ulertzen dugu baliabide naturalen erabilera gobernatzen duten legeak, horiek sostengatzen dituzten bizi-beharrak, lurraren zaintza lanetan jarduten dutenen lan baldintzak edota pertsonen zaintza lanetan atsedenaldiak eta askatasun eskubidea bermatzea aintzat hartzen duten neurriak izango direla. Hau da, irtenbide ekofeministak egunerokotasunera eramateaz ari gara.

16. Gehiago irakurtzeko: <https://www.pikaramagazine.com/2023/12/la-cop28-deja-de-lado-la-mirada-de-genero/>

17. Un análisis crítico del Capitalismo verde y digital: <https://omal.info/spip.php?article9457>

Ondorioak eta aurrera begira: Ekofeminismotik irtenbideak

Ekofeminismoak eskaintzen duen kosmobisioak biziraupen baldintzak modu integral batean kokatzera eta bizitza guztiak erdigunean jartzeko ikuspegi eta praktikak eskaintzen dizkigu. Kolapsoaren ekaitzak zerbait agerian utzi badu bestelako bizitzak eraikitzearen urgentzia da, eta eraikuntza horren oinarri da gure existentziaren ekodependentzia eta interdependentzia; bizirautea munduarekiko harremanei lotuta dagoelako, naturarekiko eta elkar laguntzan bizitzeari diogun konexio mailari. Posizio horrek munduan gure egoteko modua eraldatzen du, eta ber konektatze hori politizatzea eskatzen digu; galdetzea zerk egiten gaituen aske eta zein diren prozesu askatzaileak.

Dinamika kolonialak edota ustiapen-dinamika globalak, interpelatu eta irauli behar ditugun pribilegioak inposatzen dituzte; era berean, Euskal Herrian erreproduzitzen ditugun indarkeriak eta mendekotasunak interpelatu eta irauli behar ditugu. Hegoalde globaleko gure bizilagunek ereiten dituzten irakaskuntzen bidez elikatu behar dugu eta hemen ditugun esperientziekin konektatu beharra dugu eskubideak, autonomia eta justizia soziala eraikitzeko.

Ekofeminismoaren irtenbideei erreparatzean gure identitate eta subjektibitateen eraikuntzari erreparatzeko aukera daukagu. Pertsonala politikoa den heinean, azken urteetan gure harremanak, gorputzak, sexualitatea, emakumeen aurkako indarkeria mota ezberdinak... arazo publikoak direla plazaratu dugu. Ildo beretik, mugikortasuna, elikadura, jantzea, aisialdia, osasuna, zaintza... eta gure ustez egunerokoan ditugun beste hainbat beharrek, ditugun pribilegioak zein zapalkuntzek identitate eta subjektibitate bat eraikitzen digute, eta galdera bat datorkigu: zein leku du ekofeminismoak Euskal Herria burujabe eta feministaren eraikuntzan?¹⁸.

Zentzu honetan, ezinezkoa da subjektibitate ekofeministaz hitz egitea ekofeminismoaren begirada esentzialistaren arriskuak aipatu gabe. Hau da, lehenago aipatu bezala, ingurumen justiziaren aldeko borroka feministak ez dira emakumeen eskutik ematen naturarekiko konektatuagoak jaio garelako edo eragin ekologikoekiko sentsibleagoak garelako; irakurketa interesatu horrek emakumeak “naturalizatzen” ditu patriarkatuaren zigiluaren eragina gehiago elikatzeko, munstroa elikatzeko¹⁹; beraz, begirada ekofeministatik gure zapalkuntzak eta subjektibitateak politizatzen ditugun heinean mobilizatu egiten gara eta plazara irteten gara denon bizitzak erdigunera exijitzera.

Izan ere, ekofeminismoa pentsamendu eraldatzaileekin, praktikekin eta mugimendu sozialekin errotuta dator, eta eguraldiaren gora-beherek hainbaten kontzientzietan eragin dute. Kezka indibidualak kolektibizatze beharra daukagu, norberaren konpromisotik haratago ekimen

18. Erantzun batzuen bila 2023ko ekainean Gasteizko Sumendi espazioan antolatutako UEUko jardunaldiko kronika hemen irakurgai: <https://www.argia.eus/argia-astekaria/2834/ekofeminismoa>

19. <https://www.argia.eus/albisteak/munstroaren-umetokia-ekofeminismotik-eraldatzen>

eta prozesu kolektiboak aurrera eramateko beharra. Aktibista batek zioen moduan “klimagatik bakarka egin dezakegun gauzarik garrantzitsuena gauzak bakarka egiteari uztea da. Ekofeminismoen bidetik baliagarriak egin ahal zaizkigun irizpide batzuk zehazte aldera”²⁰, bost ildo azpimarratu daitezke:

1. Kolektibizazioa eta despribatizazioa (desmerkantilizaziotik eta desfamiliarizaziotik), proposamen publiko-komunitarioen bidez.
2. Prozesu sozioekonomikoak birkokatzea, kateak laburtuz eta lurraldeetan sustraituz.
3. Planetaren mugetara egokitzea, munduko pribilegio eta desberdintasunak zuzenduz.
4. Funtsezko lanak duintzea eta berrantolatzea, haien balioa handituz eta lan kaltegarriak eta beharrezkoak ez direnak murriztuz.
5. Demokratizatzea eta elkar zaintzea, eta hau izatea logika sozioekonomiko berriaren ardatz.

Illo horiei loturik prozesu logikarekin garatzen ari diren zenbait adibide ditugu Euskal Herriko hainbat lekutan, tokian-tokira egokituz, erreplikagarriak izan daitezkeen erreferentziazko erakusbide; beste askoren artean:

Tokiko baliabideen jabego komunean edo publiko-komunitarioan atxikitzeari dagokionez: lurrari lotutako adibideak (Lurzaindia eta Amillubi proiektua), baso eta mendien kudeaketa (Oinez Basoa proiektua, Errez kooperatiba, baso komunalak...) etxebizitza (Txirikorda Usurbilen), auto-partekatuen kooperatibak eta ekimenak (Aupa kooperatiba Lapurdiko kostaldean)

Prozesu sozioekonomikoen tokikotzea baldintza duinetan: elikadura kontsumo taldeak, elkarteak eta ekimenak (Errigora, Otsokoop, Elikagunea, Labore, Ereindajan, Biziola,...); energia arloan Goiener eta bere eskutik eraikitzen ari diren herrietako energia komunitateak

Demokratizazioa eta zaintza logikatik proposamen eraldatzaileak: Urduñako elikadura estrategia, Hernani Burujabe ekimena, Etxaldeko emakumeak, Zumaiaiko Malen Etxea, Maitelan zaintza-kooperatiba

Zerrenda osatzean sortzen zaizkigun zailtasun eta mugak ditugun hutsuneen adierazgarri dira. Uraren kudeaketaren galera, osasun sistemaren desegitea, janzten ditugun arropen ekoizpen eta kontsumoaren arteko auto-mugatze faltak edota mugikortasuna eta turismoaren menpekotasunaren aurrean ditugun kontraesanak.

20. 5. oharrean aipatutako XXX, OMAL, ODG eta ESF-ek landutako analisisan zehatzago azaltzen dira hauen garapenerako aukerak.

Dinamika berriak, krisi ekosozialarekin txirikordatuta, ohituren aldaketetara garamatzate, oldarraldi eta gatazkarik gabeko bidea izango ez dena. Bertan, nahikotasunaren ikuspegitik, “beharra” kontzeptu indibidual eta kolektiboa birdefinitu eta birbanaketa mekanismoak esplizitatu beharko ditugu. Burujabetza ekofeministarako baldintzak eraikitzeko bidea.

Talaia uneak eman zuena

- Euskal Herriko nekazarien eta herrien egoera kezkarria da. Erabat zapalduak daude, hirien mesedetan. Hiriak sostengatzeko baliabideak ekoizten dituzte, baina, hala ere, gutxietsiak dira eta desagertze bidean daude.
- Gure bizitzak eta lurra zaintze aldera, gure ingurumena eta Euskal Herriko jakintza historiko-kolektibo ekologista errespetatu eta babestu behar da. Nekazaritza-industriak eta makroproiektuek arriskuan jartzen dute Euskal Herria.
- Euskal Herriaren gaineko diagnostiko partekatu batetik abiatuta, planifikazio integral bat behar dugu, marko eta eskala ezberdinak kontenplatuz, tokian tokiko errealitateak aintzat hartuz eta oinarri izanik elkarkidetza, saretzea eta gobernantza feminista.
- Lurraren kudeaketa desmerkantilizatu eta desprivatizatu beharra dago.
- Interdependentzia eta ekodependentziarekin loturik, osasun bakarraren ideia planteatu behar da.
- Trantsizio ekologikoaren diskurtsoaz jabetzea eta posizioak polarizatzea gizarte mugimenduekiko.
- Euskal Herria agroekologikoa izango da ala ez da izango.